

XXXII. OTDK

HAJLÉKTALAN ALAPJOGOK

A fedél nélküliek alapvető jogai

Jelige: Főnix

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Elméleti alapvetés	4
2.1. A hajléktalan fogalma	4
2.2. Mozgásszabadság és a tartózkodási hely szabad megválasztása	6
2.3. Közterület fogalma	6
3. Jogi szabályozás	7
3.1. Nemzetközi szabályozás	7
3.2. A hajléktalanok helyzetének megítélése az AB határozatok tükrében	8
3.4. A jogi szabályozás előre visz?	18
3.5. Hogyan jutottunk idáig?	21
4. Az alkotmány nem játék!	22
5. A közterületen való életvitelszerű tartózkodás szankciói	25
6. Kegyetlen hatalom - romboló következmények	26
6.1. Büntetés vagy méltányos megítélés?	27
7. Fedél nélkül = jogok nélkül?	29
7.1. Hajléktalan szavazat	30
8. Diplomával az utcán – egy igaz történet	30
9. Hajléktalanok profilja	32
9.1. Hajléktalan családok	33
10. Nemzetközi kitekintés	34
11. Megoldási javaslat	36
11.1. A kormányok szerepe	39
12. Összegzés	40
Irodalomjegyzék	41

1. Bevezetés

TDK munkám során napjaink egyik legégetőbb problémájára, a hajléktalansággal kapcsolatos kérdéskörre kívánom felhívni a figyelmet, amely a mozgásszabadság jogával áll szoros összefüggésben. A hajléktalanság problémája ugyanis minden társadalom problémája.

Mivel mind Európában, mind Magyarországon átalakult a hajléktalanok profilja, úgy gondolom, hogy szükséges lenne megoldásokat találni e helyzet kezelésére, kiküszöbölésére. Míg korábban az egyedül élő, javakorabeli, alkohol- és drogproblémákkal küzdő, zárt intézményeket (pszichiátria, börtön stb.) elhagyó, lakás- és munkanélküli férfiaké volt a domináns csoport, mára a fedél nélküliek között megjelentek az akár többgyermekes családok, nők, gyerekek és fiatalok is. A meglévő lakás fenntartása a közüzemi díjak, különösen a távfűtési, áram- és vízdíjak, továbbá a devizahitelek folyamatos emelkedése miatt egyre inkább erőfeszítéssé vált az alacsony jövedelemmel rendelkezőktől. Ez a családok széthullásához, a hajléktalanok számának megnövekedéséhez vezethet. Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a téli krízis időszakában az egyik vezető sajtótéma az utcán vagy az otthonaikban kihűlt emberek helyzete.

A hajléktalanság problémájának megoldása, az ezzel összefüggő szabályozás Európát is óriási kihívások elé állítja. Ahogy a környező országokban, úgy itthon is növekszik az utcán élők száma. Sajnos kevés figyelem jut azonban a megelőzésre. Az állam jellemzően akkor avatkozik be, ha már az utcára kerül valaki, ezáltal élete, testi épsége, egészsége veszélynek van kitéve, pedig a hajléktalanság problematikája sosem az utcán kezdődik, ott csak befejeződni szokott. A helyzet jogállami megoldása kötelező a felelős intézkedések, megfelelő ellátási rendszerek, kivezető mechanizmusok által.

Dolgozatom során leginkább a hajléktalanok helyzetét, a korábban megtett intézkedéseket, az Alkotmánybíróság - korábbi, illetve jelenlegi - határozatait mutatom be. Céлом, hogy felhívjam a figyelmet a probléma súlyosságára és növekvő tendenciájára. Az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszasság veszélyét hordozza magában minden, a hajléktalanok problémájának megoldására irányuló adminisztratív javaslat, amely a hajléktalanok közterületen való tartózkodásának városképpel összefüggő kérdésére vonatkozik. A Szabálysértési törvény tételesen felsorolja, hogy milyen magatartások folytathatók rendeltetésszerűen a közterületeken. Az önkormányzatok szabad megítélésére bízva annak eldöntését, hogy szankcionálják-e például az életvitelszerű közterületen való tartózkodást.

2. Elméleti alapvetés

2.1. A hajléktalan fogalma

A Szociális Törvény kétféle meghatározásban definiálja a hajléktalanok fogalmát: Az első - igazgatási típusú - definíció értelmében *"...hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye hajléktalan szállás."*

E definícióból adódóan *"a hajléktalan személyek ügyében szociális igazgatási eljárásra az a szociális hatáskört gyakorló szerv illetékes, amelynek illetékességi területét a hajléktalan személy az ellátás igénybevételekor nyilatkozatában tartózkodási helyeként megjelölte"*.

A hajléktalan emberek részére nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások esetében e szerint a definíció szerint kell eljárnia önkormányzatoknak.

A szociális törvény második - ellátási típusú - definíciója értelmében: *"hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti"*.

Ebből a meghatározásból adódóan *"a települési önkormányzat, tekintet nélkül hatáskörére és illetékességére, köteles az arra rászorulóknak átmeneti segélyt, étkezést, illetve szállást biztosítani, ha ennek hiánya a rászorulóknak az életét, testi épségét veszélyezteti"*.

Ehhez a definícióhoz köti a szociális törvény a hajléktalan emberek részére fenntartott személyes gondoskodást nyújtó ellátásokat; vagyis ezt a meghatározást köteles alkalmazni az önkormányzat akkor, ha nappali melegedő, éjjeli menhely vagy átmeneti szállás formában nyújt személyes gondoskodást. Ez azt is jelenti, hogy ezen ellátások igénybevételekor feltételként nem köthető ki lakcím vagy utolsó lakcím szerinti területi illetékesség."¹

A hajléktalan nem rendelkezik kapcsolati tőkével, mely átsegítené a problémákon. A kapcsolati tőke hiányában nehezebben jut munkához, nehezebben jut lakhatási lehetőséghez, nehezebben jut élelmiszerhez, ruhához, mindazokhoz a javakhoz, melyek a túléléshez szükségesek.

---

¹ A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény

A hajléktalanság alapkövei:

- Elvált, otthon nélkül maradt férfiak, (de már nők is!);
- állami gondozásból, minden háttér nélkül kikerült gyerekek;
- megszűnő munkahelyek, fizetéseképtelenség, albérleti felmondás;
- családon belüli erőszaktól menekülő nők;
- kevés jövedelem, magas lakbér, rezsiköltség, minimális jogvédelem, kilakoltatás;

Magyarországon ma a tömeges hajléktalanság fenntartása és újratermelése folyik.

A hajléktalansághoz vezető egyik ok a lakhatás elvesztése, melynek egyik oka a lakáshiány vagy a meglévő lakás elvesztése, a másik pedig a munkanélküliség.

A lakáshiány legfontosabb elemei egyrészt arról, hogy az új, épülő lakások száma jelentősen visszaesett, másrészt pedig az állami lakásépítés gyakorlatilag megszűnt, a magánérős lakásépítések száma pedig jelentősen lecsökkent.

A bérlakások hiánya rendkívüli mértékben megnehezíti a lakáspiacra történő belépést – vagyis a lakáshoz, lakhatási lehetőséghez jutást –, hiszen így ennek szinte egyetlen eszköze a lakásvásárlás, illetve a lakásépítés, amely az alacsonyabb jövedelmű rétegek számára nem elérhető.²

Az elmúlt tíz évben megjelent Magyarországon a korábban ismeretlen munkanélküliség. A velejáró hirtelen elszegényedés nagy tömegeket érintett. Sok család bomlott fel, sok ember élete tört ketté a munkátalanság lelki, és a pénztelenség gazdasági terhe alatt.

Jellemző gazdasági folyamatok: csökken az ipari tevékenység, növekszik a szolgáltatási ágazat, rohamosan terjed az automatizáció és a számítógép használata. Mindezek tartósan magas munkanélküliségi szintet eredményeznek, és a társadalom egy rétegében növekvő tartós munkanélküliséggel járnak. Továbbá csökken az adóalap, ami korlátozza az állami kiadásokat, növekszik tehát az egyenlőtlenség.

E gazdasági és szociodemográfiai változások a társadalom polarizálódásához vezettek, vagyis a társadalmi kirekesztettség különböző formáihoz. Ennek eredményeképpen a társadalom egyes csoportjai nem csupán a munkaerőpiacról, vagyis a jövedelemszerzésből és a lakáspiac-

---

² GYURIS TAMÁS: *Hajléktalanság nálunk - és az Unió országaiiban*, In: *Kapocs*, II. évf. 5. szám. (p.32-37.), 2003. november. 18. - 6. o.

ról – tehát a megfelelő lakhatásból – vannak kizárva, hanem a társadalmi tagságból is, az ezzel járó kapcsolatokból és tevékenységekből.³

2.2. Mozgásszabadság és a tartózkodási hely szabad megválasztása

A mozgásszabadság fogalma szorosan kapcsolódik a személyes szabadság fogalmához. Eszerint a mozgásszabadság a személyes szabadság egyik fokozata. A személyes szabadság korlátozása ugyanis általában értelemszerűen a mozgásszabadság kisebb vagy nagyobb mértékű korlátozásával jár.

2.3. Közterület fogalma

Az 1999. évi LXIII. törvény 27.§-a alapján a „közterület: a közhasználatra szolgáló minden olyan állami vagy önkormányzati tulajdonban álló terület, amelyet rendeltetésének megfelelően bárki használhat, ... továbbá az a magánterület, amelyet azonos feltételekkel bárki használhat”.⁴

A Fővárosi Közgyűlés rendelete⁵ szerint a budapesti közterületek „alapvetően a közösség céljait szolgálják, s e célok elérésére azonos feltételek szerint bárki által igénybe vehetők”.

E szerint:

- „(1) A közterület rendeltetésének megfelelő célra bárki szabadon használhatja,
- (2) A közterület rendeltetésszerű használata mások hasonló célú jogait nem csorbíthatja,
- (3) Rendeltetésétől eltérő célú a közterület használata, ha a használatát a közterület vagy annak meghatározott része mások általi rendeltetésszerű igénybevételét az e rendeletben megfogalmazott módon akadályozza”

Vagyis a közterületet szabad rendeltetésének nem megfelelő módon is használni, de ehhez külön engedélyt kell kérni az önkormányzattól, magyarul fizetni kell érte.

A formális szabályok mellett működnek informális szabályok is arra vonatkozóan, hogy mit tekintünk köztérnek és ott mit szabad csinálni.

---

³ GYURIS TAMÁS: *Hajléktalanság nálunk - és az Unió országaiban*, In: *Kapocs*, II. évf. 5. szám. (p.32-37.), 2003. november. 18. - 8.-9. o.

⁴ 1999. LXIII. törvény 27. § - a közterület felügyeletéről

⁵ 59/1995. (X. 20.) Fővárosi Közgyűlés rendelete

3. Jogi szabályozás

3.1. Nemzetközi szabályozás

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 13. cikke szerint *"az államon belül minden személynek joga van szabadon mozogni és lakóhelyét szabadon megválasztani."*⁶

A római egyezmény 4. kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke szerint: *"Mindazokat, akik jogszerűen tartózkodnak egy állam területén, megilleti a mozgás szabadsága és a lakhely szabad megválasztásának joga".*⁷

A strasbourgi szervek szerint a mozgásszabadság a személyes szabadság egyik fokozata. A személyes szabadság korlátozása általában a mozgásszabadság kisebb vagy nagyobb mértékű korlátozásával jár.

Mivel Magyarország több emberi jogi egyezmény részes állama, például a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, ezért a mindenkori kormány köteles mindenki számára diszkriminációmentesen garantálni a megfelelő lakhatáshoz való jogot, beleértve a hajléktalan embereket is, akkor is, ha ez nincs kifejezetten az alkotmányba foglalta.

Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális jogokkal foglalkozó bizottsága, ami a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának megvalósítását ellenőrzi, a 4-es számú általános állásfoglalásában részletezte az államok megfelelő lakhatással kapcsolatos kötelezettségeit.

Az állásfoglalás 12. bekezdésben a bizottság rámutat, hogy *„habár a megfelelő lakhatáshoz való jog gyakorlati megvalósításának megfelelő módja elkerülhetetlenül különbözik minden aláíró országban, az Egyezségokmány világosan megköveteli, hogy minden állam tegye meg a szükséges lépéseket e cél érdekében."* Ez majdnem minden esetben egy nemzeti lakhatási stratégia létrehozását kívánja majd meg, *„meghatározza a menhely-körülmények fejlesztésével kapcsolatos célokat, azonosítja az ezen célok eléréséhez rendelkezésre álló erőforrásokat és ezek legköltséghatékonyabb felhasználását, illetve kijelöli a szükséges intézkedések bevezetésének felelősségeit és időkeretét”.*

---

⁶ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 13. cikke

⁷ Római egyezmény 4. kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke

3.2. A hajléktalanok helyzetének megítélése az AB határozatok tükrében

135/2010. (VII. 8.) AB határozat

Egy állampolgár alkotmányjogi panasszal fordult az AB-hoz azzal, hogy a hajléktalanok pénzbeli szociális ellátásáról és a szociális ellátás egyes kérdéseiről szóló 24/1997. (V. 22.) Föv. Kgy. rendelete 2. § (1) bekezdésének a 2005. augusztus 31-ig hatályos második mondata alkotmányellenes volt, ezért az a Fővárosi Bíróság által 22. K.33.615/2004/7. számú ítélettel jogerősen lezárt perben nem alkalmazható.

A kifogásolt rendeletrész az alábbi szöveget tartalmazta: „*[a] szociálisan rászoruló személyeknek – a rendeletben foglalt feltételek fennállása esetén – egy alkalommal csak egy jogcímen állapítható meg segély.*”

Ennek értelmében nem kaphat például átmeneti segélyt az illető, ha arra az Sztv.-ben megállapított feltételek szerint szüksége van. Az AB megállapította, hogy a kifogásolt rendeleti részt egy módosítással 2009. július 9.-én hatályon kívül helyezték, azonban az Alkotmánybíróságnak lehetősége van vizsgálnia a már hatályon kívül helyezett jogszabályokat is, ha arra egy korábbi bírósági ítéletben – még a jogszabály hatályban léte alatt hivatkoztak.

Az említett alkotmányjogi panasz az alkotmány következő pontjára hivatkozott:

44/A. (2) *"A helyi képviselőtestület a feladatkörében rendeletet alkothat, amely nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal."*

Az Sztv.-ben szerepel, hogy kinek milyen feltételekkel adható átmeneti segély, valamint, hogy a fővárosban a hajléktalanok átmeneti segélyezését az önkormányzat látja el.

Az alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt megalapozottnak találta, mivel a Fővárosi Önkormányzat kifogásolt rendeletében nem kaphatott pl. átmeneti segélyt a hajléktalan, ha már valamilyen más jogcímen neki segélyt ítéltek meg. A szabályozás ellentétességéből kiderült, hogy az a hajléktalan nem kaphatott átmeneti segélyt, aki rendszeres szociális segélyben részesült.

A bíróság szerint az Önkormányzati Rendelet támadott mondata és az Sztv. 45. § - ában foglaltak alapján különbséget tesz a hajléktalanok csoportja között, aszerint, mivel korlátozta az átmeneti segély igénybevételének lehetőségét azzal, hogy aki egy jogcímen már segélyhez jutott, átmeneti segélyt nem kaphatott. Az alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy a rendelet kifogásolt mondata alkotmányellenes, noha azt egy későbbi módosítás hatályon kívül helyezte, azonban a bírósági ítélet indoklásában nem alkalmazható.⁸

---

⁸ 135/2010. (VII. 8.) AB határozat

176/2011. (XII. 29.) AB határozat

Az alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát folytatta le, Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzat szabálysértésekről szóló 33/2005. (VI. 27.) számú önkormányzati rendeletének 14. § (2) bekezdésére vonatkozóan.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa kezdeményezte a fent említett rendelet bekezdésének alkotmányossága vizsgálatát, a rendelet ugyanis a guberálást szabálysértéssé nyilvánítja. A biztos szerint azonban ez alkotmányellenes.

A biztos panaszát azzal indokolta, hogy a rendelet ésszerű indok nélkül korlátozza a guberálást, valamint stigmatizál, diszkriminál, mert bár célzottan nem határoz meg csoportot, azonban a guberálás korlátozása a hajléktalan, létminimum alatt élő emberekhez köthető. A rendelet sérti a szabadságjogait ezen embercsoportnak és az esélyegyenlőséget is. A biztos Kaposvár megyei jogú városhoz fordult, hogy a kifogásolt rendeletet helyezze hatályon kívül, ám ezt nem tette meg, ezért fordult az AB-hoz.

A biztos az alkotmányellenesség vizsgálatát többek között az alkotmány alábbi 8. § (2) bekezdésére alapozta. *"A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja."*

54. § (1) *"A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani."*

A biztos még több alkotmánybéli passzust is felsorolt, ám, véleményem szerint ezek a leglényegesebbek.

Az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy egy önkormányzat rendeletében milyen magatartást nyilváníthat szabálysértéssé. Az önkormányzat által szabálysértéssé nyilvánított cselekménynek összhangban kell lennie a Sztv. és a Szabs. R-ben foglalt főbb célokkal, elvekkel. Szabálysértés miatt az elkövető akkor vonható felelősségre, ha cselekménye szándékos vagy gondatlan, a bizonyítási eljárás pedig a hatóságot terheli.

A kifogásolt városi rendelet értelmében aki: 14. § (2) *"Aki a közterületre kihelyezett gyűjtőedényzetből szemetet önt ki, vesz ki, vagy abban guberál, szabálysértést követ el és harmincezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható."* A város jegyzője a biztosnak eljuttatott indokában kifejtette, hogy a rendelkezésre a köznyugalom és a közegészség zavartalansága miatt volt szükség.

A rendelet értelmében az, ha valaki a szemétygyűjtő edényből szemetet vesz, önt ki, közegészségügyi szempontból szabálysértésnek minősül, azonban a Szabs. R-ben a 7. § 1. bekezdése szabályozza a szemetelés tényállását, ami 50.000 Ft-ig terjedő pénzbírsággal sújtható, így tehát az önkormányzat rendeletének szabályozása felesleges, mivel azt egy magasabb rendelet szabályozza a szemetelés minősítését. Így tehát az önkormányzati rendelet ellentétes a magasabb szabálysértési rendelettel, valamint lehetővé teszi a kétszeres értékelés tilalmának megsértését is, mivel a Szabs. R és az Önk. R. szabályaiban két eltérő büntetési összeg szerepel, így mindkettőt alkalmazhatják.

A rendelet másik eleme a gyűjtőedényből szemetet vesz ki, illetve a guberálás szabálysértés büntetése. A „Szemetet vesz ki” esetet az önkormányzat a tulajdonvédelemmel indokolta.

A bíróság megállapította, hogy az önkormányzat ezt nem szankcionálhatja, mivel a szemét uratlan dolognak minősül, mivel a szemetes konténer tartalmát bárki occupatio elsajátítás útján magához veheti, elsajátíthatja, lévén uratlan dolog. Azzal, hogy valaki a szemétygyűjtő edényben szemetet helyez el, kifejezi, hogy arról lemond, nincs szüksége rá. Ezért a guberálás, mint tevékenység nem szankcionálható, nem jogellenes magatartás. Tehát az önkormányzat „Kihelyezett gyűjtőedényből szemetet vesz ki” szankcionálásával túllépett jogalkotási hatáskörén.

Végül az AB azt vizsgálta, hogy maga a guberálás szabálysértésnek minősül-e.

A Biztos szerint a guberálás szankcionálása azért is alkotmányoskorlátozása nincs. A guberálás azt jelenti köznap szóhasználatban, hogy valaki a szemétygyűjtő edényből szemetet vesz ki és azt, amit Ő értéknek talál, összegyűjti. Ezért, mivel a guberálás során a kiszedett „értékes” dolgokat a személy elviszi, nem valósít meg környezetszennyezést, ha pedig szemetel, akkor a Szabs. R alapján felelősségre vonható. Tehát nem követ el külön szabálysértést, mivel fentebb már megállapításra került, hogy a szemét uratlan dolog. Az önkormányzati rendelet ezen alpontja is, hasonlóan a többihez, nem helytálló.

Az AB úgy gondolta, hogy a guberálás kényszerű cselekvés, mely egzisztenciális okokból fakad, mivel az ezt végzők nagy szegénységben élő, rászoruló emberek, akik így tudják megteremteni az életben maradáshoz, a mindennapi léthez szükséges feltételeket, ezért ez a tevékenység nem szankcionálható, ugyanis az államnak biztosítania kell az emberi méltóságot. Az államnak feladata, hogy a szociálisan rászorulóknak számára segítséget nyújtson, intézmények, stb létrehozásával, de akik ezt a segítséget nem veszik igénybe, például guberálás útján is

hozzájuthatnak a számukra szükséges létfontosságú dolgokhoz. Ezért sem büntetendő a cselekmény. Az önkormányzat tehát ismét túllépett jogalkotó hatáskörén.

Végül a bíróság azt vizsgálta, hogy a rendelet sérti-e az egyenlő bánásmód feltételeit.

A biztos szerint igen, mert ez a rendelkezés egy kirekesztett csoportot bélyegez meg, közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül.

A bíróság úgy határozott, hogy az önkormányzati rendelet kifogásolt szakasza alkotmányellenes, ezért megsemmisítette.

Az alkotmánybíróság határozatával egyetértett, de különvéleményt nyújtott be Dr. Bragyova András alkotmánybíró.

Különvéleményében kifejti, hogy álláspontja szerint jogállamban tilos nem büntetendő magatartással szemben büntetéssel fenyegetni embereket. Mivel a szabálysértési törvény nem rendeli büntetni a guberálást. Tehát a szabálysértéssé történő minősítése a guberálásnak egyben tiltás is és nem lehet tiltással szankcionálni nem büntetéssel fenyegetett cselekményt. Az önkormányzat tehát alkotmányellenesen kívánja büntetni a szabálysértések keretében a guberálást, mert nincs olyan alkotmányos norma, amely kimondja, hogy a guberálás alkotmányellenes. A guberálás tehát az általános szabadságjogi normák közé sorolható, és mint olyan, nem lehet tiltani, büntetni, mert nem alkotmányellenes.

A guberálás tiltása tehát az egyéni szabadság önkényes indokolatlan és szabálytalan korlátozása az önkormányzat részéről. *„A guberálás szabálysértésként büntetését egyedül megalapozni képes tiltó norma tehát alkotmányellenes, mert a mások jogait nem sértő magatartások tiltása ésszerű indok híján csakis önkényes lehet.”*⁹

7/2012. (III.1.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság az Országos Választási Bizottság (a továbbiakban: OVB) által országos népi kezdeményezésre irányuló aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítése tárgyában hozott határozat ellen benyújtott kifogás alapján az Alkotmánybíróság az OVB 176/2011. (X. 12.) határozatát megsemmisíti, és új eljárásra utasítja.

Egy választópolgár 2011. szeptember 16-án országos népi kezdeményezésre irányuló aláírásgyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az OVB-hez, amelyen az alábbi kérdés szerepelt: „Tá-

---

⁹ 176/2011. (XII. 29.) AB határozat

mogatja- e Ön, hogy az Országgyűlés tárgyalja meg, hogy megtiltásra kerüljön a közterületen történő életvitelszerű lakhatás?”

Az OVB az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát hitelesítette. Az OVB határozata (továbbiakban: OVBh.) indokolása szerint az aláírásgyűjtő ív a törvényben meghatározott formai és a kérdésre vonatkozó tartalmi követelményeknek eleget tett.

Egy magánszemély kifogást nyújtott be, melyben kérte, hogy az Alkotmánybíróság az OVBh.-t semmisítse meg, és az OVB-t utasítsa új eljárásra. A kifogástevő szerint a kérdés nem egyértelmű, mert nem állapítható meg, mit jelent az „életvitelszerű lakhatás” kifejezés.

Az OVBh. meghozatalát és a kifogás benyújtását követően az Országgyűlés 2011. december 23-ai ülésnapján elfogadta az új Szabs. tv.-t, amelynek 186. §-a szankcionálja a közterületen életvitelszerű lakhatás tilalmának megszegését. A népi kezdeményezés egy olyan kérdés országgyűlési napirendre tűzését kívánja elérni, amelynek parlamenti vitája megtörtént, s a szóban forgó kérdésben az Országgyűlés törvényt alkotott.

Az időközben megváltozott, 2012. április 15-én hatályba lépő jogi szabályozásra tekintettel a kérdés elvesztette időszerűségét.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ezért a népi kezdeményezésben foglalt kérdés nem egyértelmű, a választópolgár számára azt a téves látszatot kelti, mintha az Országgyűlés napirendjén a közterületen folytatott életvitelszerű lakhatás szankcionálásának kérdése fel sem merült volna. A félreérthető, a választópolgárt félrevezető kérdés pedig nem felel meg az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló törvény (Nsztv.) 17. §-ából következő egyértelműség követelményének. A most vizsgált kérdés az OVB-hez hitelesítésre történt benyújtásakor az egyértelműség követelményének még megfelelt.

Az Alkotmánybíróságnak – a kifogás elbírálása során – azonban figyelembe kellett vennie azt, hogy a megváltozott jogi szabályozás miatt a kezdeményezésben szereplő kérdés a választópolgári egyértelműség követelményének már nem felel meg, ezért nem hitelesíthető.

Tekintettel arra, hogy a kezdeményezésben szereplő kérdés a fent ismertetett jogszabályi változásokra tekintettel nem felel meg az Nsztv. 17. §-ának, ezért az Alkotmánybíróság a 176/2011. (X. 12.) OVB határozatot megsemmisítette, és az Országos Választási Bizottságot új eljárásra utasította.¹⁰

---

¹⁰ 7/2012. (III.1.) AB határozat

16/2012. (III. 30.) AB határozat

A választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) akkor hatályos 130. § (1) bekezdése alapján kifogás érkezett az Alkotmánybírósághoz az OVB 177/2011. (X. 12.) határozata ellen.

Egy választópolgár 2011. szeptember 16-án országos népi kezdeményezésre irányuló aláírás-gyűjtő ív mintapéldányát nyújtotta be az OVB-hez, amelyen az alábbi kérdés szerepelt: *„Támogatja-e Ön, hogy az Országgyűlés tárgyalja meg – Józsefváros polgármestere véleménye figyelembe vételével – a hajléktalan ellátás színvonala emelése végett az ország területi egységeire eső arányos terhelés kialakítását?”*

Az OVB az aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítését megtagadta.

Az OVBh. indokolása szerint az aláírásgyűjtő ív nem felel meg az Nsztv. 17. §-ában foglalt egyértelműségi követelménynek. Nem állapítható meg ugyanis, hogy a kezdeményező mit ért „területi egység” alatt, következésképpen nem egyértelmű, hogy pontosan milyen „területi egység” (megyei, települési stb. szintű egység) alapján kellene kialakítani az „arányos terhelést”. Nem egyértelmű továbbá, hogy az „arányos terhelés” fogalom a hajléktalanok számára, a hajléktalan ellátásra, esetleg egyéb szempontra utal-e.

Az OVBh. szerint nem világos az sem, mi a logikai összefüggés a kérdésben foglalt „terhelés” és „színvonal” kifejezések között. Végül az OVB megtevesztőnek tartja, hogy egy országos népi kezdeményezésre irányuló kérdés egyetlen fővárosi kerületi polgármester véleményét tekinti figyelembe veendőnek a parlament tárgyalása során. Mindezek alapján az OVB az aláírásgyűjtő ív megtagadásáról döntött.

A kifogástevők szerint a kérdés egyértelmű, mert a „területi egység” kifejezés tartalmát az Alkotmány 41. § (1) bekezdése világosan meghatározta: ezek a főváros, a megyék, a városok és a községek. A kifogástevők szerint az „arányos terhelés” fogalma pedig arra utal, hogy a hajléktalan ellátás biztosítása érdekében felmerülő költségek meghatározásakor figyelembe kell venni a különféle területi egységek teherbíró képességét és lélekszámát is. Végül a kifogástevők megjegyzik, hogy az Országgyűlés bármilyen kérdést megtárgyalhat, ezért Józsefváros polgármesterének véleményét is figyelembe veheti a kérdésről folyó vitában.

A kifogás nem megalapozott.

Az Alkotmánybíróság az OVBh.-ban, valamint a kifogásban foglaltak alapján azt vizsgálja, hogy az aláírásgyűjtő ív és a népi kezdeményezésre szánt kérdés megfelel-e a jogszabályi feltételeknek, és hogy az OVB az aláírásgyűjtő ív hitelesítési eljárásában az Alkotmánynak és

az irányadó törvényeknek megfelelően járt-e el. A kifogás a törvényi feltételeknek megfelelő, ezért azt az Alkotmánybíróság a Ve. 130. § (3) bekezdése alapján érdemben bírálta el.

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a kifogást nem találta megalapozottnak, ezért a 177/2011. (X. 12.) ÖVB határozatot az abban foglalt indokok alapján helybenhagyta.¹¹

38 /2012. (XI. 14.) AB határozat

Dr. Szabó Máté, az alapvető jogok biztosának indítványa a közterület életvitelszerű használatának szabálysértéssel összefüggő egyes jogszabályok tekintetében benyújtott utólagos normakontrollja.

Az alapvető jogok biztosa a hajléktalanságot kriminalizáló alábbi jogszabályok megsemmisítését kezdeményezte utólagos normakontroll keretében: - az Étv. 54.§ (4)-(6) bekezdéseit, mert azok ellentétesek a jogállamiság elvével és a jogbiztonság követelményével, hiszen indokolatlanul tág teret adnak az önkormányzati jogalkotásra, és önkényes jogalkalmazásra adnak lehetőséget.

A fővárosi közterületek használatáról és a közterületek rendjéről szóló 59/1995. (X. 20.) Főv. Kgy. rendelet (a továbbiakban: Ör.) 15/B. § (1) bekezdés c) és d) pontjait, mert azok ellentétesek a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, valamint sértik az emberi méltósághoz való jogot.

Az Ör. szabálysértéssé nyilvánítja a közterület életvitelszerű lakhatás céljára való használatát.

Az ombudsman szerint a hajléktalan személyek eleve nem tudnak hova menni, így kénytelenek életvitelszerűen a közterületen tartózkodni, ezért az emberi méltóságukkal ellentétes ezen helyzetük szankcionálása. A hajléktalanság mások jogát nem sérti, ezért azt nem lehet ilyen mértékű hátránnyal fenyegetni. A pénzbüntetést alkalmatlan szankciónak tartja, mert az általában nem behajtható, így nincs visszatartó ereje.

- az Sztv. 146/A.§-át, mert az ellentétes a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, valamint sérti az emberi méltósághoz való jogot és a személyes szabadsághoz való jogot.

---

¹¹ 16/2012. (III. 30.) AB határozat

Az Sztv. 2011. december 1-től hatályos rendelkezése szerint, aki az önkormányzat rendeletében meghatározott, a közterület életvitelszerű lakhatás céljaira történő használatára vonatkozó szabályokat ismételten megszegi, elzárással vagy pénzbírsággal sújtható.

Az ombudsman szerint a 146/A. § (4) bekezdésében említett feltételes mentesülési lehetőség ellenére fennáll az alkotmányellenesség, mert a mentesülés feltételei nincsenek pontosan és egyértelműen meghatározva.

Az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybíróság végzésére tekintettel indítványát kiegészítette azzal, hogy a szabálysértésekről szóló 2011. évi II. számú törvényt (új Sztv.) szerint 2012. április 15-én hatályát veszti az Sztv, de a kifogásolt Sztv. 146/A. §-sal tartalmilag megegyező új rendelkezés lép hatályba (sőt az új Sztv. 186. §-a már nem követeli meg a magatartás ismétlődését sem). Ezért kéri az új Sztv. 186. §-a hatálybalépésének felfüggesztését.

Támadott jogi aktus: az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 54. § (4)-(6) bekezdés Budapest Főváros település önkormányzatának a fővárosi közterületek használatáról és a közterületek rendjéről szóló 59/1995. (1995.10.20.) sz. rendelete 15/B. § (1) bekezdés a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXXIX. törvény 146/A. § a szabálysértésekről szóló 2011. évi II. törvény 186. §-a.

Az Alaptörvény érintett rendelkezései: B. cikk (1) bekezdés II. cikk

A Szabs.tv. 186. §-a a közterület rendeltetésétől eltérő használatának minősíti, és szabálysértéssé nyilvánítja a közterület életvitelszerű lakhatásra való használatát. A jogalkotó ezzel egy élethelyzetet, az utcán való élést, azaz magát a hajléktalanságot minősítette büntetendőnek. A hajléktalan személyek számára az, hogy a közterületen élnek, egy rendkívül súlyos krízishelyzetet jelent, ami különböző kényszerek hatására jött létre, a legritkább esetben tudatos, átgondolt, szabad választásuk következménye. A hajléktalanok elvesztették otthonukat és nincs lehetőségük arra, hogy lakhatásukat megoldják, ezért valódi alternatíva hiányában kénytelenek – miután az az egyetlen nyilvános, mindenki használatára nyitva álló terület – a közterületen élni.¹²

---

¹² 38 /2012. (XI. 14.) AB határozat

Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-1834/2012 számú ügyben

A vizsgálatot az indokolta, hogy 2010.-ben télen sok hajléktalan fagyott meg a közterületeken és Budapest főpolgármestere aluljárókat hajléktalanmentes övezetté nyilvánított. Az Ombudsman jónak látta a vizsgálat megismétlését. A vizsgálatra 2012 februárjában került sor, témája a fővárosi hajléktalanság helyzete.

Először az aluljárókat vizsgálták át az Ombudsman munkatársai, helyszíni bejárással. Általános tapasztalat volt, hogy az aluljárókban nem tartózkodnak életvitelszerűen hajléktalanok, valamint hogy a pályaudvari aluljárókból a MÁV biztonsági őrrei kiszorították a hajléktalanokat.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálattól is tájékoztatást kért az ombudsman. A MMSZ válaszában kifejtette, hogy mivel nem működnek túlélési pontok, általános lett a krízisautóval történő szállóra történő beszállítás. A hajléktalanoknak nem indokolt az az érvelése, hogy nem mennek szállóra, mert ellopják vagyontácaikat, mivel hétszeres az utcai atrocitások száma, amik az utcán élő hajléktalanokat érik – a magatartás azzal magyarázható, hogy a hajléktalanok ragaszkodnak megszokott környezetükhöz, sorstársaikhoz, stb.

Vizsgálat tárgyát képezték új hajléktalan ellátó intézmények – ezzel kapcsolatosan azt lehet elmondani, hogy a legújabb hajléktalan ellátó intézmény a BMSZKI, a vizsgálat állapotában még engedélyeztetésre várt, 340 fő befogadására képes nappali és éjjeli menedékhelyként is üzemelhet, főzési, mosási, egészségügyi lehetőséggel, sőt, van benne előállító helyiség is.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat üresen álló épületekben is működtet téli melegedőket, illetve nappali melegedőket. Ezek kis létszámú 20-40 fő befogadására alkalmasak.

Az Oltalom karitatív szolgálat a Dankó Utcán működtet menedékhelyet, kifejezetten adományokból, állami szerepvállalás nélkül. Ez az egyesület látja el a V. kerület hajléktalan ellátását, üzemeltet népkonyhát éjjeli és nappali melegedőt, egészségügyi intézményt – melyben a hajléktalanok ingyenes egészségügyi ellátása folyik.

VII. Kerület Erzsébetvárosban a hajléktalan ellátást négy szervezet végzi, teaosztást, tisztálkodási lehetőségeket, nappali és éjjeli menedéket is üzemeltetnek.

XII. kerületben a hajléktalanokat a Máltai Szeretetszolgálat látja el, a kerület nem rendelkezik a hajléktalanokat sértő rendelettel.

XIII. kerület, angyalföld. 3 szervezettel működnek együtt, nappali, éjjeli menedék, ételosztás, sőt, figyelmet fordítanak a hajléktalan személyek foglalkoztatására is. A kerületben megnövekedett az utcán élő hajléktalanok száma.

Összegzésként megállapította a biztos, hogy az állam akkor teljesíti alkotmányos kötelezettségét, ha a hajléktalan ellátást megszervezi és koordinálja. A vizsgálatban az ombudsman megállapította, hogy a hajléktalanellátó rendszer megfelelően működik a megnyitott új férőhelyeknek és kiemelkedő, hogy a vizsgált önkormányzatok egyike sem hozott a hajléktalanokra nézve negatív rendeletet. Üdvösnek tartja azt, hogy minden az utcán élő szállóra kívánnak vinni az önkormányzatok. Elvetendő véleménye szerint, hogy a hajléktalanságot nem lehet büntetőjogi kérdésként szabályozni, így feleslegesek a szállókon előállító helyiségek, stb. Rámutat, hogy a hajléktalanok száma elképzelhetően növekedni fog. A hajléktalan embereket nem szabad bűnözőként kezelni!

Végsőként megállapítja, hogy újabb intézkedés megtételére nincs szükség, fontos lenne az utcán dolgozó szociális munkások létszámának bővítése és az egyéni igények felmérése a hajléktalanokkal kapcsolatosan, személyenként.¹³

3.3. Hajléktalanok az Alaptörvényben

Alaptörvény XXVII. cikk

*(1) "Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helye szabad megválasztásához."*¹⁴

Magyarország alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.)

A módosító javaslat 8. cikke értelmében az Alaptörvény XXII. cikke helyébe a következő rendelkezés lép.

(1) "Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa.

(2) Az emberhez méltó lakhatás feltételeinek a megteremtését az állam és a helyi önkormányzatok azzal is segítik, hogy törekszenek valamennyi hajlék nélkül élő személy számára szállást biztosítani.

*(3) Törvény vagy helyi önkormányzat rendelete a közrend, a közbiztonság, a közegészség és a kulturális értékek védelme érdekében, a közterület meghatározott részére vonatkozóan jogelienessé minősítheti az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodást"*¹⁵

---

¹³ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-1834/2012 számú ügyben

¹⁴ Magyarország Alaptörvénye - (2011. április 25.)

¹⁵ Magyarország alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.).

A negyedik alaptörvény-módosítás egyik legvitatottabb pontja a hajléktalanokkal kapcsolatos szabályozás. Az elemzés összefoglalja a hajléktalanság ügyének fontosabb állomásait, rövid nemzetközi kitekintést ad, és egyértelműen bebizonyítja, hogy azzal, hogy életbe lépett a negyedik alaptörvény-módosítás, Magyarország alkotmánya ebben az esetben is önmagával került ellentmondásba. A módosítás súlyos következménye tehát, hogy megnyílik az út azelőtt, hogy akár egy időben több, ellentétes bírósági döntés, vagy jogértelmezés születhet, illetve megkérdőjelezhetővé válhat egyes rendelkezések és ítéletek legitimitása.

Az Amnesty International szerint rendkívül aggasztó, hogy az Alaptörvény módosító javaslata (8. cikk) lehetővé tenné, hogy törvény vagy helyi rendeletek révén büntethetővé tegyék a közterületek életvitelszerű használatát, mert az ellentmond Magyarország nemzetközi kötelezettségének, hogy mindenki számára egyenlően garantálja a megfelelő lakhatáshoz való jogot.

3.4. A jogi szabályozás előre visz?

A tapasztalat sajnos azt mutatja, hogy a jogi megközelítés meglehetősen érzéketlen a probléma mélységére, sőt sok esetben a hatékony munka akadálya. A hajléktalanok helyzetének javítása és a segítség szempontjából a törvény életbelépése nem sokat változtatott a korábbi helyzeten.

A szociális törvény valamint az Önkormányzatok helyi rendeletei pedig sokszor olyan, egymásnak ellentmondó rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek teljes diszfunkcionalitást eredményeznek. Sajnos az érvényes jogszabályok és a velük való manipulálás lehetőségei ma többnyire nem vissza a társadalomba, hanem a hajléktalanság felé terelik az érintetteket.

Angol nyelvű dokumentum alapján, saját fordításban kívánom bemutatni az Alaptörvény módosító javaslatának, a FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) általi, azaz nemzetközi megítélését:

Nemzetközi és hazai tiltakozás dacára a közelmúltban a magyar országgyűlés elfogadta az alaptörvény módosítását, amely lehetővé teszi az „életvitelszerűen közterületen tartózkodó” emberek kitiltását, illetve ezen emberek pénzbírsággal sújtását.

Az alkotmánymódosítást, amely kriminalizálja a hajléktalanságot, az Alkotmánybíróság eltorlontosította, és kimondta, hogy hajléktalanság bűncselekménnyé nyilvánítása alkotmányellenes, mert sérti az emberi méltóságot: *" Sem a hajléktalan személyek nyilvános helyekről való eltávolítása, sem az, hogy a szociális segély felvételére sürgetik őket, nem tekinthető legitim alkotmányos célnak "*

A hajléktalanság egy olyan társadalmi probléma, amellyel szociális beavatkozással és a szociális segély nyújtásával kellene foglalkoznia az államnak büntetés kiszabása helyett. Összeegyeztethetetlen az Alaptörvény II. cikkébe foglalt emberi méltósággal az, hogy megállapítják a hajléktalanok társadalomra veszélyességét, és megbüntetik őket."¹⁶

A magyar szociális és családügyért felelős államtitkárnak elküldött levelében Rina Beers, a FEANTSA elnöke, így fogalmazott:

„úgy hisszük, hogy a Magyar Alkotmány negyedik módosítása lényegesen felerősíti annak a veszélyét, hogy a hajléktalan embereket büntessék: a módosított alaptörvény 8. cikkelyének 3. paragrafusa felhatalmazza az önkormányzatokat, hogy megbüntessék azokat a hajléktalan embereket, akiknek nincs hova menniük.”

A FEANTSA felszólította a magyar kormányt, hogy vonja vissza a magyar Alkotmányba beleírandó javasolt módosítást, amely lehetővé teszi, hogy pénzbírsággal sújtsák, letartóztassák és bebörtönözzék azokat az embereket, akik az utcán alszanak, mert nekik nincs lehetőségük szavazni.

Rina Beers, a FEANTSA elnöke, felszólította a magyar kormányt, hogy vizsgálja felül azon alkotmányos reformmal kapcsolatos álláspontját, amely lehetővé teszi, hogy megtiltsák a "közterületen való életvitelszerű tartózkodást" azoknak, akiknek nincs hol aludniuk. Ez az alkotmánymódosítási javaslat egyértelműen sérti számos olyan nemzetközi emberi jogi egyezménynek a szellemét, amelyet Magyarország aláírt, többek között az Európai Emberi Jogi Egyezményének, az ENSZ Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának a szellemét.

A FEANTSA szerint egyértelmű, hogy amíg a hajléktalan szállók nem tudnak mindenki számára elégséges számú, megfelelő minőségű férőhelyet biztosítani, lesznek olyan hajléktalan emberek, akik közterületen kényszerülnek éjszakázni. Azokat, akik más lehetőség híján az utcán élnek, ezért megbírságot vagy bebörtönözni súlyos erkölcsi véttség és az emberi méltósághoz való joguk megsértése.

FEANTSA tagokat aggodalommal tölti el a magyar kormány azon kampánya, amely azoknak a hajléktalan embereknek a megbüntetésére és bebörtönzésére irányul, akik nem találnak,

---

¹⁶ European Federation of National Organisations Working With the Homeless Press Release – 13th March 2013
For Immediate Release FEANTSA Deeply Concerned by Constitutional Amendment Criminalising Homelessness

vagy engedhetik meg maguknak a szállást. Beers azzal folytatta, hogy *"az elmúlt két évben a magyar kormány arra használta a jogrendszert, hogy szisztematikusan a sebezhető, rendkívüli szegénységben élő embereket célozza meg. Nincsenek meg megfizethető lakhatási körülmények Magyarországon, és a hajléktalan embereknek nincs hová menniük."*

A hajléktalanság sérti az alapvető emberi jogokat és a méltóságot, ami továbbra is befolyásolja az embereket az EU tagállamaiban. Ez az egyik legnyilvánvalóbb jele a mélyülő szegénységnek és a társadalmi kirekesztésnek. Ennek messzire ható következményei vannak mind azon egyén számára, akik átélik mindezeket, mind pedig a társadalom egésze számára.

Rina Beers ezzel folytatta: A hajléktalanok kriminalizálása nem a válasz. Azok a büntető intézkedések, amelyek megbélyegzik és kriminalizálják a hajléktalanokat, kegyetlenek, mivel a legsebezhetőbbeket bünteti. Ezek az intézkedések, legyenek azok bírságok, amelyek teljesen megfizethetetlen azok számára, akik egyáltalán nincsenek javai, akár a vétségekért vagy más adminisztratív bűncselekmények való elítélés, még nehezebbé teszik ezeknek az emberek a súlyos szegénységből való kilábalásának lehetőségét.

Ezek az emberek megbélyegzéssel, hatalmas bürokratikus terhekkel és tartozásokkal találják szemben magukat, amikor megpróbálnak visszailleszkedni a társadalomba és a munkaerőpiacra. A büntető intézkedések is hatástalanok, mivel céljuk az, hogy a hajléktalanság látható problémáját eltüntessék szem elől, a helyett, hogy valódi megoldást nyújtanának.

A nemzetközi szervezet a kriminalizációs politika kiterjesztése helyett javasolta Magyarország számára olyan hajléktalanstratégia megalkotását, amely a hajléktalan emberek számára támogatott lakhatási lehetőséget biztosít, akár szociális bérlakás, akár a magánpiacon bérelt lakások bérleti díjának támogatása által. Azzal indokolták ezt a lépést, hogy a nemzetközi tapasztalatok szerint az ilyen intézkedések még gazdasági válság idején is hatékonyak, és nem kerülnek többre, mint a bírságotlással és börtönbüntetéssel kapcsolatos rendőri intézkedés és igazságügyi eljárás költségei.

A FEANTSA és tagjai sürgetik a magyar kormányt, hogy vonja vissza a módosító javaslatot, amely megnyitja a kapukat az emberi jogok megsértése előtt a magyar alkotmányban. Ehelyett arra hívja fel Magyarországot, hogy egy egységesített hajléktalan stratégiát dolgozzon ki, amely pozitívan és hatékony módon vethetne véget ennek az elfogadhatatlan helyzetnek.¹⁷

A legkomolyabb ellentét abból adódott, hogy az ombudsmani vizsgálatok tapasztalatai szerint – a sajtóban megjelent egyes állításokkal ellentétben – nem azért növekedett meg az utcán élő

---

¹⁷ European Federation of National Organisations Working With the Homeless Press Release – 4 March 2013
For Immediate Release - Statement Against the Continued Persecution and Criminalisation of Homeless People in Hungary

hajléktalanok száma, mert az Alkotmánybíróság 2012 novemberében megsemmisítette a közterületen élés szankcionálását lehetővé tevő, alaptörvény-ellenes jogszabályt. A valódi ok az, hogy megfelelő szabályozás hiányában az ellátórendszer intézményei és a hajléktalanok is eltérően értelmezik a nappali melegedők igénybevételének lehetőségét. Így az otthontalanok napközben hosszasan tartózkodnak a közterületeken abban a hitben, hogy naponta csak egy – vagy nappali vagy éjszakai – szolgáltatást vehetnek igénybe. A többségi társadalom tagjainak érdekeire való hivatkozásokkal összefüggésben arra hívta fel a figyelmet az alapvető jogok biztosa, hogy miközben az utcán élés tényét önmagában nem lehet szankcionálni, a hatóságoknak más jogszabályok alapján, például a közrend, a közbiztonság, a közegészségügy biztosítása érdekében van módjuk fellépni a problémás magatartást tanúsítókkal szemben.

3.5. Hogyan jutottunk idáig?

A probléma sikeres kezelését az önkormányzatok és fővárosi kerületek leginkább a szigorú szabályok és rendeletek bevezetésében látták. A korábbi és jelenlegi jogszabályokat, illetve rendeleteket megvizsgálva egyértelmű, hogy már 2010-et megelőzően is tilos volt a zaklató, vagy a gyermekekkel való koldulás.

Az hajléktalanügyben újabb fordulatot az állami beavatkozás hozott, amikor már törvényi szinten avatkoztak bele a hajléktalankérdésbe a jogalkotók.

Ezzel lehetőséget biztosítottak az önkormányzatoknak arra, hogy szabálysértéssé nyilvánítsák a települések belterületének nem rendeltetésszerű használatát. A szabálysértési törvény akkori módosítása szerint szabálysértésekért pénzbüntetést és elzárást is ki lehetett szabni.

A Belügyminisztérium 2011 februárjában sikertelen kísérletet tett arra, hogy a nagyobb települési önkormányzatok túlélőpontokat hozzanak létre.

2011 tavaszán azonban a Fővárosi Önkormányzat kihasználta a 2010-es törvénymódosítást és helyi rendeletet hozott, amelyben szabálysértéssé nyilvánította a közterületi hajléktalanságot.

2011 novemberében újabb törvényjavaslatot fogadott el az Országgyűlés, és immár elzárással, vagy 150 ezer forintig terjedő pénzbírsággal büntetendő szabálysértéssé nyilvánította azt, ha valaki ismételten megszegte az „életvitelszerű közterületen tartózkodást” tiltó önkormányzati rendeleteket.

Végül 2011. december 23-án a kormánypárti frakciók elfogadták az új szabálysértési törvényt, amely az egész ország területén büntette a hajléktalanságot.

Az Alkotmánybíróság végül az Alapvető Jogok Biztosának indítványára 2012. november 12-én meghozott határozatában alaptörvény-ellenesnek nyilvánította és megsemmisítette a szabálysértési törvénynek azt a rendelkezését, amely szabálysértéssé minősítette a közterület életvitelszerű lakhatásra való használatát.

A testület megsemmisítette továbbá azokat a törvényi rendelkezéseket is, amelyek rendeletalkotási felhatalmazást adtak az önkormányzatoknak pénzbírsággal sújtható közösségellenes magatartások meghatározására, valamint a tulajdon elvonására lehetőséget adó elkobzás alkalmazására.

Végül 2013. március 11-én az Országgyűlés elfogadta az Alaptörvény negyedik módosítását, és ezzel bekerült Magyarország alkotmányába *„Törvény vagy helyi önkormányzat rendelete a közrend, a közbiztonság, a közegészség és a kulturális értékek védelme érdekében, a közterület meghatározott részére vonatkozóan jogellenessé minősítheti az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodást”*¹⁸

4. Az alkotmány nem játék!

Alaptörvénybe illő?

Azzal, hogy életbe lépett a negyedik alaptörvény-módosítás, Magyarország alkotmánya önmagával került ellentmondásba. A módosítás ugyanis kimondja, hogy helyi önkormányzati rendelet is jogellenessé minősítheti az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodást. Leegyszerűsítve tehát a helyi önkormányzat korlátozhatja bizonyos állampolgárok egyik alkotmányos alapjogát, a mozgás és a lakóhely szabad megválasztását.

A probléma nem a korlátozás lehetőségével van, hiszen maga az Alaptörvény is kimondja, hogy alapjog korlátozható, hanem azzal, hogy az alkotmány szövege szerint ez csak törvénnyel tehető meg.

Az Alkotmány 8. § (1) bekezdése azt is kimondja, hogy alapvető jogokat és kötelességeket csak törvényben lehet szabályozni, de még az sem korlátozhatja alapvető jog lényeges tartalmát. Az Alkotmánybíróság több ízben kimondta, hogy alapvető joggal kapcsolatban csak közvetett és távoli összefüggés esetén alkotmányos a rendeleti szintű szabályozás. A felhatalmazó rendelkezés alapján megalkotott önkormányzati rendeletek nagy valószínű-

---

¹⁸ Magyarország alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.).

séggel ennél közelebbi és közvetlen módon érintenék az alkotmányos alapvető jogokat, így azok nem állnák ki az alkotmányosság próbáját.

Az a szabály, miszerint alapjogok csak törvények által korlátozhatók, a jogállamiság egyik alapköve, hiszen így megakadályozható a rendeletekkel való kormányzás. Ennek a korlátozása már az 1790/91. évi XII. törvénycikkben megjelent, tehát a történeti alkotmány sem lehet hivatkozási alap arra, hogy miért kerülhetett bele ez az ellentmondás az Alaptörvénybe. Egyértelmű tehát, hogy a rendelkezés nem illeszkedik az Alaptörvény többi rendelkezéséhez.

Az Alaptörvényben nem arra kell törekedni, hogy az élet és a társadalom minden területére és problémájára legyen egy alkotmányos szintű megoldásunk. Elég, ha csak az alapvető jogokat és kötelességeket rögzíti az Alaptörvény, mert a részletszabályok felállítása törvényi szinten kell, hogy létrejöjjön.

A negyedik módosítás előtt már megfelelő szabályozást kapott az Alaptörvényben a probléma, ugyanis az alkotmány szövege szerint: Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa.¹⁹

***

Egy ország alkotmánya az ott élő emberek alapvető értékeit foglalja írásba. Nem engedhetjük meg, hogy Magyarországon alapvető értékke váljon a kegyetlenség és a szegény és kiszolgáltatott emberek üldözése.

Magyarországon formálisan jogegyenlőség van, azonban a hajléktalan emberek – más kirekesztett csoportokhoz hasonlóan – nem tudják a papíron meglévő jogaikat ugyanúgy érvényesíteni, mint a jobb helyzetben lévő állampolgárok.

Azzal, hogy a Fővárosi Közgyűlés 2011 tavaszán, az Országgyűlés pedig az év végén szabálysértéssé nyilvánította a közterületen történő életvitelszerű lakhatást, maga a közterületi hajléktalanság vált jogszerűtlenné.

Az MA és a TASZ álláspontja szerint, ha az önkormányzatok elkezdenek olyan rendeleteket alkotni, amelyeknek célja, hogy a hajléktalan embereket kiszorítsák a közterekről, azzal súlyosan sérülni fognak alkotmányos elvek és jogok.

---

¹⁹ <http://meltanyossag.hu/node/3313> (2013.11.05.)

Egyfelől a közterületekről történő kitiltás sérti az emberi méltósághoz való jogot, valamint a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát.

A hajléktalan vagy annak látszó személyek kitiltása a közterekről az emberi méltósághoz való jog sérelmét jelentené, ugyanis az e jogból eredő döntési és cselekvési szabadságot korlátozását valósítaná meg anélkül, hogy a következőkben kifejtendő alkotmányossági tesztnek megfelelné.

Másfelől, az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint az állam csak akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközéhez, ha másik alapvető jog vagy szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el.

Ahhoz, hogy egy alapjog korlátozása alkotmányos legyen, meg kell felelnie az ún. szükségesség-arányosság teszt követelményeinek. A jogalkotó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Az alkotmánybírói gyakorlat szerint alapvető alkotmányos jogok korlátozásának nem jelenti megfelelő indokát valamilyen elvont közérdekre vagy a közbiztonság hatékonyságának növelésére való hivatkozás.

Az AJB 756/2010. számú jelentésében az ombudsman úgy fogalmaz az ún. guberálást szankcionáló önkormányzati rendelet kapcsán, hogy *„Álláspontom szerint bizonyosan nem sorolható a legitim korlátozási célok körébe a városkép védelme, a helyi lakosok közérzete, a zavarástól való védelmük: ilyen eleve parttalan, teljes mértékben szubjektív indokokra alapozott korlátozások mellett a közterületen zajló tevékenységek túlnyomó többsége szankcionálhatóvá válna”*.²⁰

Pusztán azzal, hogy az önkormányzati rendeletek megalkotására a magasabb szintű jogszabály, a törvény felhatalmazást ad legfeljebb a formai alkotmányellenességet orvosolja a jogalkotó. Az alapjogokat sértő, az alapjogi tesztnek nem megfelelő korlátozás tartalmilag ennek ellenére alkotmányellenes lesz.²¹ Az Alkotmánybíróság már a jogállami keretek alkotmányos megalkotásakor kifejtette, hogy *„a méltóság az emberi léttel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. [...] Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.”*

***

---

²⁰ AJB 756/2010. számú jelentése

²¹ <http://www.origo.hu/jog/lakossagi/20130501-hajlektalanjog-a-kozrend-a-lakhatas-es-az-emberi-meltosag-is.html> (2013.11.02.)

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény kimondja, hogy „az Országgyűlés [elismeri] minden ember jogát ahhoz, hogy egyenlő méltóságú személyként élhessen, [és] azon szándékától vezérelve, hogy hatékony jogvédelmet biztosítson a hátrányos megkülönböztetést elszenvedők számára, [kinyilvánítja], hogy az esélyegyenlőség előmozdítása elsősorban állami kötelezettség”.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság szerint a hátrányos megkülönböztetés azt jelenti, hogy egy személyt vagy csoportot az egyenlő bánásmódról szóló törvényben felsorolt tulajdonságai miatt kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport részesül. A törvény a következő ún. védett tulajdonságot sorolja fel, amelyek a diszkrimináció alapjául szolgálhatnak: nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiség, nemzeti, vagy etnikai kisebbséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, valamint érdekképviselőlethez való tartozása.²²

5. A közterületen való életvitelszerű tartózkodás szankciói

5. § A Szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló törvény a következő XXIII/A. fejezettel egészül ki:

„XXIII/A. Fejezet

KÖZÉRDEKŰ MUNKÁVAL BÜNTETHETŐ SZABÁLYSÉRTÉSEK

133/C. Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése

179/A. § (2) A helyi önkormányzat, a főváros tekintetében a fővárosi önkormányzat, rendeletében kijelölheti a közrend, a közbiztonság, a közegészség és a kulturális értékek védelme érdekében a közterület meghatározott azon részeit, ahol az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodás jogellenesnek minősül.

(3) Az (1) bekezdés alkalmazásában életvitelszerű tartózkodásnak tekinthető minden olyan magatartás, amely alapján megállapítható, hogy a kijelölt területen való életvitelszerű tartózkodás a lakó - és tartózkodási hely, valamint egyéb szállásra való visszatérés szándéka nélkül,

---

²² Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

a kijelölt területen való huzamos tartózkodás érdekében valósul meg, és a kijelölt területen való tartózkodás körülményeiből, vagy a magatartásból arra lehet következtetni, hogy a jellemzően lakóhelyül szolgáló kijelölt területen végzett tevékenységet – így különösen alvás, tisztálkodás, étkezés, öltözködés, állattartás – az elkövető a kijelölt területen rövid időnként visszatérően és rendszeresen végzi.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az e törvényben foglalt feltételek fennállása esetén közérdekű munka szabható ki. Ha az elkövető a közérdekű munka elvégzését nem vállalja, pénzbírság szabható ki.

(5) A közérdekű munka, valamint a meg nem fizetett pénzbírság végrehajtására az általános szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a pénzbírság közérdekű munkával történő megváltásának nincs helye.

(6) Ha az eljárás alá vont személyt az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetésének időpontját megelőző hat hónapon belül már két ízben jogerősen felelősségre vonták az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetése miatt, az ismételten elkövetett (1) bekezdés szerinti szabálysértés miatt elzárás büntetés szabható ki.

(7) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetésén tetten ért személlyel szemben helyszíni bírság kiszabásának nincs helye.”

6. Kegyetlen hatalom - romboló következmények

Az elmúlt két évben szemléletváltozás történt a hajléktalanság állami és önkormányzati kezelésében Magyarországon; szociálpolitikai, közigazgatási probléma helyett büntetőpolitikai kérdéssé vált a hajléktalanok ügye (lásd a korábbi guberálást tiltó önkormányzati rendeletek, szabálysértési törvény rendelkezései).

A Kormány sok szempontból átadja a felelősségét az önkormányzatoknak oly módon, hogy olyan törvényt fogalmazott meg, mely szerint

- a közterületen életvitelszerűen élés, valamint
- a közterületen engedély nélküli kunyhó építése büntethető

Szabad teret ad az önkormányzatoknak a hajléktalan emberek kriminalizálására.

Ma Magyarországon nincs megfelelő szociális lakáspolitikai és nincsen lakhatáshoz való jog. Az állami felelősségvállalás lényegében abban merül ki, hogy hajléktalan embereket szállókra kényszerítik – akár rendészeti eszközökkel is.

Az önálló életre képes, háztartást vezető, „otthonos” körülményeket teremtő hajléktalan emberek kunyhóit, sátrait elbontják és elbontatják – üldözik őket.

A mai magyar politikából hiányzik az a törekvés, hogy lakáspolitikai megoldásokat találjanak a hajléktalanság problémájára.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a "lakhatáshoz való jog" nem alkotmányos alapjog, így az államnak ebben a tekintetben nincs semmilyen kötelezettsége, felelőssége. Ugyanakkor az állam köteles az emberi lét alapvető feltételeiről gondoskodni.

Így hajléktalanság esetén az emberi életet közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet elhárításához "szállást" kell biztosítani.

Ugyanakkor a lakás a legalapvetőbb emberi szükségletek közé tartozik, hiányából, nem megfelelő voltából eredően más alapvető jogok is sérülnek. Így, ha közvetlen nem is, de a szociális biztonsághoz és a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogokból azonosan levezethető lenne, mégsem érvényesíthető a jogi eljárások során.

Az önkormányzatok a probléma „megoldását” gyakran abban látják, hogy megpróbálják el-
tüntetni szemünk elől a hajléktalanságot. Például betiltják a köztéren való koldulást.

6.1. Büntetés vagy méltányos megítélés?

Van valami különösen kegyetlen abban, ahogy a kormány az elmúlt több mint két évben a hajléktalan emberek üldözésén dolgozott. És ez a kegyetlenség nemcsak jogszabályi szinten, hanem a gyakorlatban is megjelenik.

Az Alkotmánybírósági döntés után a TASZ (Társaság a Szabadságjogokért) közérdekű adatigényléssel járt utána annak, hogy hány embert büntettek meg életvitelszerű közterületen lakhatásért.

2012. április 15. és 2012. november 21. között összesen 2200 ember ellen indult eljárás közterületen életvitelszerű lakhatásért.

Több, mint 1500 esetben, összesen 40 millió forint értékben szabtak ki bírságot hajléktalan emberek ellen *kizárólag hajléktalanságuk miatt*. Nem azért mert bántottak valakit, nem azért, mert elvettek valakitől valamit, nem azért, mert kárt okoztak valamiben – *kizárólag azért*, mert közterületen voltak kénytelenek élni. És mindez csak a megbüntetett hajléktalan emberek töredéke.

Nem szerepelnek ebben az összesítésben sem azok, akiket 2011 és 2012 tavasza között az akkor érvényben lévő helyi rendeletek alapján büntettek meg, sem azok, akik más jogszabályra hivatkozva, de valójában hajléktalanságuk miatt kaptak büntetést.

A hajléktalan emberek tapasztalatai szerint nagyságrendekkel gyakrabban kerül sor velük szemben igazoltatásra, mint a nem hajléktalan állampolgárokkal szemben. A rendőrök szerint az igazoltatásra azért kerül sor többször, mert gyakran keresnek lakóhellyel nem rendelkező személyeket különböző okokból (sértett vagy tanú felkutatása, vagy akár örökös megtalálása). A keresés során általában kevés megadott szempont (ruházat, testalkat) segíti a rendőröket, ezért mindenkit ellenőriznek, aki megfelel a megadott profilnak.

A rendőrök a gyakori igazoltatás okaként arra is hivatkoztak, hogy a fedél nélküli emberek jelentősen több időt töltenek a közterületen, mint azok, akiknek van megfelelő lakhatásuk, ezért eleve nagyobb a valószínűsége annak, hogy őket igazoltatják a rendőrök a „szokásos” ellenőrzések során. Ezzel kapcsolatban felmerült az ún. intézkedési kényszer terhe is, amelynek megfelelően bizonyos számú intézkedést, esetet napi szinten „fel kell mutatniuk” a rendőröknek annak érdekében, hogy teljesítményüket pozitívan értékeljék előljáróik.²³

Az Alkotmánybíróság a döntésében azt mondta ki, hogy a hajléktalanság szociális probléma, amit az államnak a szociális igazgatás, a szociális ellátás eszközeivel és nem büntetéssel kell kezelnie. Így – mondja az AB – *"az emberi méltóságot sérti, ha a társadalomra veszélyesnek minősítik és büntetik azokat, akik lakhatásukat valamely okból elvesztették és ezért kényszerűségből a közterületen élnek, de ezzel mások jogait nem sértik, kárt nem okoznak, más jogellenes cselekményt nem követnek el."*

A testület szerint az egyén emberi méltóságával és cselekvési szabadságával nem lehet összeegyeztetni azt sem, ha az állam a büntetés eszközeivel kényszerít bárkit szociális szolgáltatások igénybevételére. Nem utolsósorban a hajléktalanság társadalmi probléma, megoldására a büntetés nemcsak alkalmatlan, hanem értelmetlen is: az érintettek azért kerültek ebbe a hely-

---

²³ *Hajléktalan – Rendőr Tapasztalatcsere*, Magyar Helsinki Bizottság, A Város Mindenkié Csoport, VIII. Kerületi Rendőrkapitányság, Budapest, 2012. június 23. - 4. o

zetbe, mert jövedelem hiányában lakhatásukat nem tudják megoldani, így a bírság megfizetése sem képesek.

Ha elfogadható volna az, hogy a méltatlan helyzetben lévő személynek nincs védeni való emberi méltósága, akkor éppen az emberi mivoltot és az egyenlőséget, saját jogaink támaszát vonnánk kétségbe. Méltatlan helyzetbe ugyanis bárki, bármikor kerülhet, még gazdasági válság sem kell hozzá, csak banális élettragédiák.

A hajléktalanság, az utcán élés nem egyéni választás kérdése, de nem is valamiféle deviancia, hanem – az egyéni sorsok különbözősége mellett – kényszerhelyzet. Ennél fogva sem az utcán alvás, sem a guberálás nem lehet 'jog', sohasem volt az.²⁴

7. Fedél nélkül = jogok nélkül?

Érvényesülhetnek-e alkotmányosan a hajléktalanokat megillető jogok?

Törvény írja elő, hogy aki fedél nélkül marad (mert pl. kilakoltatták), s emiatt "*életét és testi épségét veszélyeztető helyzetbe*" kerül, annak ellátásáról, szállásbiztosításáról a tartózkodási hely szerinti helyi önkormányzat köteles gondoskodni.

Törvény írja elő, hogy ha gyerek is van az ilyen családban, akkor őket ún. családok átmeneti otthonában kell együtt elhelyezni. Ezekben az esetekben nem lehet ok a pénzhiány, hiszen a családoknak sincs joguk erre hivatkozni.

De törvény írja elő azt is, hogy az állami bérlakások eladásából származó bevételeket csak lakáscélokra szabad felhasználni. Érvényt lehet-e szerezni e törvényeknek? Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy nem. Bíróságokig nem jutnak el ezek az ügyek, a közigazgatási hivatalok csak a konkrét, megfogható jogszabálysértő határozatok korrigálására hívhatják fel a figyelmet, végső soron a bírósághoz fordulhatnak, az Állami Számvevőszék megállapításai is csak figyelemfelhívó jellegűek. E körben a jog érvényesítése igen-igen szelektív.²⁵

---

²⁴ BORZA BEÁTA – CSIKÓS TÍMEA – KISS BERNADETT – LÁPOSSY ATTILA – SERES PÉTER: *A hajléktalan lét*, In: HAJAS BARNABÁS – SZABÓ MÁTÉ (Szerk.): *Pajzsuk a törvény. Rászoruló csoportok az ombudsmeni jogvédelemben*, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala - 337-338. o.

²⁵ GYÖRI PÉTER: *Szelektív jogállamiság (A lakásjog példáján)* - 1. o.

7.1. Hajléktalan szavazat

Magyarországon a választójogi törvény szabályozza (cenzus), hogy kik választhatók (passzív szavazati jog) és ki választhat (aktív szavazati jog). Aktív szavazati joga van minden 18. életévét betöltött magyar állampolgárnak, aki állandó lakcímmel rendelkezik Magyarország területén (a hajléktalanok központoknál vannak bejelentve), nem tölti börtönbüntetését, illetve nincsen a közügyektől eltiltva, illetve értelménél van (ha nincs, gyámság alá helyezik). Ezek mind érvényesek a passzív szavazati jogra is, hozzáteve, hogy nem lehet büntetett előéletű (azt bizonyos ideig tartják nyilván).

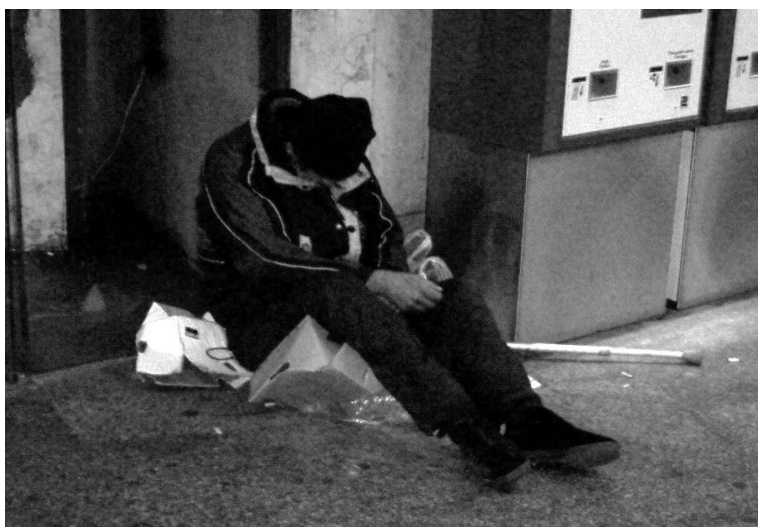
Rendkívül fontosnak tartom, hogy a hajléktalanok lehetőséget kapjanak arra, hogy ők maguk is részt vehessenek az életüket befolyásoló döntések meghozásában.

8. Diplomával az utcán – egy igaz történet

Úgy gondolom, fontos, hogy mindenki megismerhessen legalább egy olyan életutat, amely elgondolkodtatja, hogy vajon okkal vagy ok nélkül van-e annyi hajléktalan az utcán? Gondold végig, hogy mit szoktál érezni, ha az utcán hajléktalan embert látsz? Mit teszel, ha hozzád fordul és kérdez, vagy kér valamit?

Sokan elítélik a hajléktalanokat anélkül, hogy ismernék életútjukat, tragédiájukat.

János története:

„János 60 év körüli magas, büszke tartású úr volt, amikor megismertem. 40000 forint lakbérhátralékot halmozott fel, ennek rendezését intézte szociális munkás kollégám. János kevés

nyugdíjából és segélyek segítségével kiegyenlítette elmaradását. Sikernek könyveltük el az eseményeket, hiszen azt hittük, megmentettük lakhatását. Szoba-konyhás, komfort nélküli lakása egy nagyon lepusztult környék igen-igen omladozó házában adott otthont az egykori élsportolónak, Jánosnak. Az Európa-bajnok sportoló két diplomával rendelkezett, mindkettőt Angliában szerezte sok-sok évvel ezelőtt.

Fiatal tehetségek nőttek fel a keze alatt. Az egykor sikeres atléta nehéz életutat tudott maga mögött. Családjával nem tartotta a kapcsolatot, nem kért tőlük segítséget, sőt azt sem akarta, hogy orvos lányai megtudják milyen keserű az élete a nyomor közepén. Szégyellte, hogy alkoholistá lett.

Nem sokáig örülhettünk a sikernek, mert kiderült, hogy ugyan nem áll már fenn a tartozás, de az önkormányzat felmondta a bérleti jogviszonyt, és a bíróságon kimondták az ítéletet: ki kell fizetni a hátralékot, és el kell hagyni a lakást. Nos, a pénz kifizetésével csak az ítélet egyik felének tettünk eleget. Az ügy a végrehajtóhoz került, aki egy hűvös novemberi reggelen megjelent a rakodómunkásokkal a lakás kiürítésére. Semmit sem tehettünk. Az önkormányzat helyi rendeletéből hiányzott az a mondat, hogy amennyiben a bérlő teljesíti kötelezettségét, a bérlői jogviszony helyreállítható.

A végrehajtó megállíthatatlanul jött, és kilakoltatott. Amikor a helyszínre érkeztem, már végeztek a könyvek és az apró dolgok eltávolításával. Leszedték az ablakokat és a földszinti lakásból vasvillával kidobáltak mindent az udvarra.

A kopott bútorok és a koszos edények úgy halmozódtak fel, mintha lomtalanítás volna. A végrehajtó fel-alá járkált a lakás és a szeméthalom között.

„Nézze Ildikó, ez nem ember, ez Senecán tapos!” – kiáltotta János, amikor a végrehajtó átgyalogolt egy régi, kopott könyvön. János felkapta a kincset, és zsebébe rejtette. Mivel kollégám beteg volt, nekem jutott a családsegítőből az a szerep, hogy Jánost elkísérjem egy hajléktalanszállóra. A nagy szatyorba én pakoltam be mindazt, amit gondoltam. Szabadon válogathattam a hajdani bajnok ruhái között. Tettem be törölközőt, fehérneműt, pulóvert. A pakolás közben kezembe akadt egy aranyérem, azt is a megmentendők közé rejtettem. A szobából kifelé leakasztottam a falról a keresztet, és az érem mellé csúsztattam. Taxival mentünk, mert Já-

nosnak beteg volt a keze, nem cipelhetett, és én sem bírtam volna el a szatyrokat. A taxis nagy sportrajongó volt, felismerte Jánost. Nem kért pénzt a fuvarért.”²⁶

9. Hajléktalanok profilja

Európában mindenütt átalakult a hajléktalanok profilja. Míg korábban az egyedül élő, javakorabeli, alkohol- és drogproblémákkal megvert, totális intézményeket (pszichiátria, börtön stb.) elhagyó, lakás- és munkanélküli férfiak alkották a domináns csoportot, mára a válság hatására a fedél nélküliek között megjelentek az akár több gyermekes, esetleg külföldi családok, nők, gyerekek és fiatalok is.

Mindeközben a hajléktalanná válás háttere nem változott: „A meglévő lakás fenntartása a közüzemi díjak, különösen a távfűtési és vízdíjak folyamatos emelkedése miatt egyre nagyobb és nehezen teljesíthető erőfeszítést kívánt az alacsony jövedelemmel rendelkezőktől. Ha a folyamatot nem sikerül fékezni, akkor ez a családok széthullásához, a hajléktalanok számának megnövekedéséhez vezethet.”

A jelentés azt is rögzítette, hogy *„megengedhetetlen, egyúttal pedig az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszasság veszélyét hordozó minden olyan adminisztratív megoldás, vagy arra irányuló javaslat, amely a szükséges intézkedéseket a hajléktalanok közterületi jelenlétének városképi kérdésre adott válaszként próbálja megfogalmazni. Továbbá alkotmányosan sem indokolható semmiféle, a hajlék nélkül élő emberek életszükségleteit tovább nehezítő intézkedés.”*

Új, hogy a gazdasági-pénzügyi válság (benne a lakáshiteleiket a rohamosan dráguló svájci frankban felvevő, törleszteni nem tudó, kilakoltatástól rettegő tízezrek tragédiája) megváltozó összetételű csoportokat szorít az utcára, a hidak alá – vagy legalábbis súlyosan fenyeget ezzel a lehetőséggel. A már hajléktalanokat segíteni hivatott intézmények némelyikének mai feltételei konzerválják az ellátottak kilátástalan helyzetét, nem nyújtanak hosszú távú, vagy legalábbis valódi segítséget, otthont az ott megforduló rászoruló embereknek.

A hajléktalanná válást kiváltó társadalmi folyamatok nem szűntek meg, így az ellátásra szorulólok száma a jövőben sem fog csökkenni, sőt egyes becslések szerint növekedés várható.²⁷

---

²⁶ DARÓK ILDIKÓ - *Szegények, munkanélküliek, hajléktalanok* (p. 33-56.) In: *A láthatatlanság vége. Társadalomismereti szöveggyűjtemény.* [Szerk.] GELSEI GERGŐ - GERGELY VERA - HORVÁTH VERA - RÁCZ MÁRTON. Bp., Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 141 p. – 53-54.o.

9.1. Hajléktalan családok

Törvényeink szerint a 18 évesnél fiatalabb ember akkor sem élhet az utcán, ha maga dönt erről. Ha valaki ezt mégis megteszi, és erről a rendőrség értesül, akkor a gyereket (fiatalt) intézetbe szállítják, s erről értesítik a szüleit vagy a nevelőit. Ha a szülő vagy nevelő nem képes megakadályozni, hogy a gyermeke csavarogjon, akkor (a rendőrség és a gyámhatóság közreműködésével) gondozásba veszik a gyermeket.

Egy fiataikorú még szüleivel együtt sem lehet hajléktalan.

A gyermekvédelmi törvény²⁸ szerint anyagi okokból (tehát a szülők szegénysége miatt) nem lehet a gyermeket a családból kivenni. Ezért azután ha a gyermek a szüleivel együtt van utcán, akkor a gyermekkel együtt a szülőket is elhelyezik. Ilyenkor általában valamennyien családok átmeneti szállására kerülnek. A hajléktalanná váló gyermekek mellett leggyakrabban “szerencsére” ott van az egyik, avagy mindkét szülő. Általában egészen kicsi gyermekek szoktak utcára kerülni az édesanyjukkal. Ilyenkor a család anya-gyerek szállóra költözik, ahol ideiglenesen egy vagy két évig lakhatnak.

Itt az anya biztonságban van, feldolgozhatja azt a megrázkódtatást, amit az utcára kerülés jelentett, és a szociális munkások segítségével megtervezi és újraépíti a jövőt.

Szinte minden történetben jelen van az erőszak, amely hajléktalanná válással végződik.

---

²⁷ BORZA BEÁTA – CSIKÓS TÍMEA – KISS BERNADETT – LÁPOSSY ATTILA – SERES PÉTER: *A hajléktalan lét*, In: HAJAS BARNABÁS – SZABÓ MÁTÉ (Szerk.): *Pajzsuk a törvény. Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben*, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala – 312. - 319.o.

²⁸ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A gyermekes anyákat rendszerint fizikailag is bántalmazták, mielőtt otthonról elmenekülnek. A hajléktalanok között minden ötödik nő. A harminc évesnél fiatalabbak között minden harmadik.²⁹

10. Nemzetközi kitekintés

A kormány rendszerint nemzetközi példákat is felhoz, ha egyes jogszabályokat, vagy alkotmánymódosításokat akar megindokolni.

Dánia rendkívül fejlett szociális és jóléti ellátórendszerrel rendelkezik. Jellemzője a dán ellátórendszernek az erős és átfogó szociális védőháló, mely minden állampolgárnak alanyi jogon jár.

Ausztriában az üzletszerű, vagy erőszakos kéregetés tilos, azonban az alkotmánybíróság többször is kimondta, hogy nem lehet teljes tilalmat bevezetni a koldulásra.

Hasonló a helyzet Németországban is, ahol az osztrák gyakorlathoz hasonlóan csak a néma koldulásra van lehetősége a hajléktalanoknak.

Nagy Britanniában a rendészeti jogszabályok alapján, ha valaki életvitelszerűen közterületen tartózkodik, de nem ad okot rendőri intézkedésre, akkor az ellen fellépni nem lehet.

Azonban Kelet-Európában is találhatunk olyan szabályozást, ahol megengedőek a jogalkotók a hajléktalanokkal szemben. Ukrajnában a törvény nem bünteti a kéregetést, az ellen viszont van jogszabály, ha kiskorút kényszerítenek koldulásra.

Szigorúbb rendelkezésekkel találkozhatunk Belgiumban, ahol törvény tiltja, hogy lakott területen, a városokban sátrakat állítsanak és abban éljenek hajléktalanok.

Olaszországban a városok önállóan kezelik a hajléktalanproblémát.

Bolognában 200, Padovában 50 euróra bírságozhatják a kapualjakban, padokon meghúzódókat közterület elfoglalásért, vagy piszkításért.

Horvátországban az új szabálysértési törvénytervezet szerint 1000 és 3000 kuna közötti bírsággal, vagy 20 napig terjedő börtönbüntetéssel sújtja a közterületen elkövetett kéregetést. Súlyosbító körülménynek számít, ha valaki sértő, vagy fenyegető módon kéreget, ez esetben már 5000 kunával vagy 30 napig terjedő elzárással büntethető az illető. Kétszer ekkora pénz-büntetés vagy elzárás jár annak, aki kéregetésre bujtogat, vagy ilyen célból csoportot szervez.

---

²⁹ BREITMER PÉTER, GURÁLY ZOLTÁN, GYÖRI PÉTER: *Kérdések és válaszok a hajléktalanságról*, Menhely Alapítvány, 2002., 15. o.

Franciaországban a csavargási vétség 1994-es eltörlése után 2008-ban egy kirívóan szigorú szabályozást akartak – végül sikertelenül – bevezetni azzal, hogy az utcán alvó hajléktalankat hat hónap börtönbüntetéssel és 3750 euró pénzbírsággal akarták sújtani. 2012 júniusában a párizsi koldulást tiltó rendeletet sem hosszabbították meg újabb egy évre. Több vidéki nagyvárosban viszont a szabálysértésnek számító koldulás 38 eurós pénzbüntetést von maga után. Azonban a tengerentúlon élők számára sem ismeretlen probléma a hajléktalankérdés.

Az USA-ban a szövetségi bírósági ítéletek sora tekinti az alkotmánnyal összeegyeztethetőnek a kéregetést, a 2012-ben végzett felmérések szerint azonban a települések 40 százalékában tilos nyilvános helyen aludni, 56 százalékában tilos ilyen helyeken "ténferegni", 53 százalékában koldulni, a városok 33 százalékában pedig nem szabad nyilvános helyen üldögélni vagy feküdni.

Tehát szinte bármelyik szabályozási formára találhatunk nemzetközi példákat.

Nincs egységes gyakorlat arra, hogy a hajléktalan kérdést helyi vagy országos szinten kell-e rendezni. Nyugati országokban is van arra példa, hogy magas pénzbírság és akár több hónapos elzárás is jár azoknak, akik koldulnak, de ugyanúgy találhatunk Kelet-Európai országokat, ahol kimondottan enyhe szabályozással élnek.³⁰

Az Európai Unió a társadalmi összetartozás terén a nyitott koordinációs módszer alkalmazása mellett döntött, tiszteletben tartva a tagállamok kompetenciáját, hogy azok meghatározzák saját szociálpolitikájukat. Az EU a kötelezően alkalmazandó uniós szabályozás helyett arra próbálja ösztönözni a tagállamokat, azok ismerjék meg egymás sikeres gyakorlatait, módszereit és valósítsák meg az átvihető jó gyakorlatokat az egyes tagállamokban. A jó gyakorlatok adaptálhatóságának kölcsönös vizsgálata, más tagállamokban való elterjesztése a kölcsönös tanulás szolgálatában állnak.³¹

A régiók bizottsága szerint a hajléktalanság a szegénység és a társadalmi kirekesztés egyik szélsőséges formája, ezért az EU szociális biztonságot és társadalmi beilleszkedést célzó stratégiáiban fokozottan figyelembe kell venni. A hajléktalanok nagy aránya méltatlan az Európai Unióhoz.

Kiemeli a helyi és regionális önkormányzatok fontos szerepét a hajléktalanság elleni gyakorlati és hatékony fellépésben. Ők viselik a tényleges felelősséget, ezenkívül nagy tapasztalattal és gyakran jól működő módszerekkel és programokkal rendelkeznek.

---

³⁰ <http://meltanyossag.hu/node/3313> (2013.11.05.)

³¹ BAKOS PÉTER: *Hajléktalan emberek társadalmi integrációját célzó gyakorlatok az Európai Unióban* - 2. o.

Emiatt nagyobb szükség van arra, hogy a különböző hatóságok és szintek között világosabban osszák meg a hatásköröket.

Olyan közösségi szintű és nemzeti mechanizmusokra van szükség, amelyek – többek között a területi és társadalmi kohézió érdekében – segítséget nyújtanak a sok hajléktalannal rendelkező régióknak. Közös intézkedésekre van tehát szükség a hajléktalanság megelőzéséhez vagy elkerüléséhez.

A hajléktalanság elleni küzdelem fő nehézsége a mozgósítandó politikák sokféleségében és a különböző hatóságok közötti feladatmegoszlásban rejlik. Ösztönözni kell a szerződéses és területi együttműködést azok között a hatóságok között.

Nyomatékkal hangsúlyozza, hogy mennyire fontos a bevált gyakorlatok cseréje a helyi és regionális önkormányzatok között. Ez vonatkozik a közvélemény érdeklődésének felkeltésére irányuló, a megelőző, a személyzet kiképzését célzó, illetve a különböző hajléktalancsoportok differenciált támogatását megteremtő intézkedésekre.

11. Megoldási javaslat

Mivel a hajléktalanság többdimenziós probléma így a visszaillesztésre irányuló törekvések is több területen egyszerre, egymás hatásait támogatva vezethetnek sikerre. Ahogyan a hajléktalanná válás folyamatában az egymás negatív hatását felerősítő tényezők, úgy a kivezető komplex megoldási utak pedig egymást erősítve hatnak a társadalomba való visszailleszkedés irányába. A hajléktalanság, kifejezetten az utcai létforma a társadalmi kirekesztődés legszélsőségebb formája.³²

Nem a hajléktalan és szegény emberek, hanem a hajléktalanság és a szegénység ellen kell küzdenünk.

A közvélemény is reagál, és a döntéshozók is egyre inkább megkerülhetetlennek látják, hogy megoldásokat találjanak a hajléktalanná válás megelőzésére, a már hajléktalanok bajainak enyhítésére, fedélhez juttatásukra, mindeközben tiszteletben tartva és garantálva a mindenkit megillető méltóság követelményét. A célcsoport tagjai részéről sokkal nagyobb tetterekészséget és motivációt lehet elvárni, abban az esetben, ha a lakhatás és a munkajövedelem elérhető közelségbe kerül.

---

³² A Régiók Bizottsága véleménye – Küzdelem a hajléktalanság ellen (2011/C 15/08)

A megfelelő lakhatás biztosítása a reintegráció kulcsfontosságú eleme. A célkitűzések sikeres megvalósításához elengedhetetlen fontosságú lenne a megfelelő számú, jó minőségű és nem utolsó sorban megfizethető lakhatáshoz való hozzáférés a társadalom perifériájára szorult népesség számára.

Fontos, hogy más, a hajléktalansággal összefüggésbe hozható területek aktuális politikái és intézkedései összhangban legyenek a hajléktalanság felszámolására tett erőfeszítésekkel, és ne generálják a hajléktalan népesség rendszeres utánpótlását.

A hajléktalan emberek tömegszállókön történő raktározása és büntetése helyett meg kell akadályozni, hogy az emberek hajléktalanná váljanak, illetve segíteni kell az otthonhoz jutásban azokat, akik már hajléktalanná váltak. Nem rendészeti, hanem szociális és lakáspolitikai kérdésként kellene kezelni a hajléktalanságot.

Szükség lenne a hajléktalanság kezelésére hatékony kormányzati program elindítására és ennek megvalósításához a helyi önkormányzatok együttműködésének biztosítására, amely a hajléktalanok kriminalizálása és az utcáról való kizorítása helyett az élethelyzetük megoldására és társadalmi integrációjuk elősegítésére irányul.

Ennek megvalósításához átfogó lakás- és szociálpolitikai reformra van szükség, vagyis: a kikényszeríthető lakhatáshoz való jog törvénybe foglalására,- kiterjedt szociális bérlakáshálózatra, jelentősen megemelt lakhatási támogatásokra, amik nem a magántulajdon megszerzését, hanem a lakásfenntartást támogatják, széleskörű, hatékony adósságkezelésre, és olyan hajléktalanellátó rendszerre, amely nem konzerválja a hajléktalanságot, hanem azon dolgozik, hogy az ügyfelei minél hamarabb újra lakhatásba kerüljenek.

Nem az lenne a cél, hogy minél többen éljenek az utcán vagy kunyhóban, hanem hogy a magyarországi lakhatási válságra valódi megoldások szülessenek. Az önkormányzati bérlakásrendszer fejlesztése, az üresen álló lakások hasznosítása, és a rossz állapotban lévő ingatlanok felújítása és lakhatóvá tétele megoldás lenne.

A hajléktalanság kezeléséhez egy olyan megközelítésmódra van szükség, amely alapvető emberi jognak tekinti a lakhatáshoz való jogot. Olyan ellátórendszerre, amely az utólagos korrekció helyett nagyobb hangsúlyt fektet megelőzésre, arra, hogy biztosítsuk: senki ne válhasson hajléktalanná.

Ez a megközelítési mód járható út lenne a hajléktalanság ellen folytatott küzdelemben és a hajléktalanság megelőzésében egyaránt. A lakhatáshoz való jog széles értelmezése és annak tiszteletben tartása (pl. megfizethetőség, lakhatóság) kedvező folyamatok sorát indíthatná el. A mindenkori államnak fel kellene ismernie, hogy az állampolgárainak biztos lakhatására

fordított költség hosszútávon megtérülő befektetés, amely hatással van a családi kohézióra, a lakosság egészségi állapotára, munkavégzésére és egy egészen nagy ívű lakáspolitikai a demográfiai folyamatokra is kedvező hatással lenne.

Ezek a területek elrendő fejlődés számos kormányzati dokumentumban gyakorta hivatkozott célkitűzés.³³

Noha kevés ilyen irányú állami törekvés van, léteznek már olyan akciók, szervezetek és különböző csoportok, amelyek a hajléktalanságot, mint lakhatási és emberi jogi problémát kezelik, és a hangsúlyt a megelőzésre fektetik: arra, hogy az ellátórendszer hosszú távú segítséget nyújtson és ne csupán felszíni segélyezést.

A családok hajléktalanná válásának megelőzésére, adósságuk mérséklésére irányulóan az alábbi konkrét intézkedéseket érdemes megemlíteni:

- az önkormányzatok adósságkezelési szolgáltatása
- lakásfenntartási támogatás
- szociális lakbértámogatás
- kártyás fogyasztásmérők felszerelésének modellkísérleti programja

Fontosnak tartom a hosszú távú fejlődést megalapozó társadalomstratégiai területek között megemlíteni a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésben meglévő súlyos aránytalanságok csökkentését, valamint a hozzáférhető szolgáltatások minőségének kiegyensúlyozottabb biztosítását, amely alapvetően meghatározza, hogy milyen esélyei vannak az ország különböző településeinek élőknek az eredményes oktatásra, szükséges fejlesztő és támogató szolgáltatások igénybevételére és az egészségre.

A hajléktalanság problémája nagyon összetett, visszailleszkedésüket a társadalomba számos tényező befolyásolja. Véleményem szerint fontos, hogy mindenkit megillessen az ártatlanság vélelme, aktuális szociális helyzetétől függetlenül közös társadalmi érdek. Szükség van a hajléktalan populáció irányába ható előítéletek enyhítésének megkísérlésére.

---

³³ BAKOS PÉTER: - *Lakhatási megoldások a jelenleg hajléktalan emberek számára*, In: *Lakhatás és hajléktalanság 2008 Magyar országjelentés*, FEANTSA, Budapest, 2008. június 25. - 19. o.

11.1. A kormányok szerepe

Minden elkövetkező kormánynak törekednie kell a hajléktalanság enyhítésére, a hajléktalanok számának csökkentésére, a lakhatási krízishelyzetek enyhítésére, a lakhatás módjának, a lakáshoz jutás esélyeinek a javítására. Ezen törekvéseknek azonban természetesen határt szabnak a mindenkori költségvetési korlátok. Ezért a teendőket, javaslatokat is e realitásnak megfelelően két nagy csoportba sorolhatjuk: az e célokra fordított jelenlegi források reálértékének növelése nélkül megvalósítható lépések, illetve az e célokra fordított jelenlegi források reálértékének növelésével megvalósítható lépések.

Nem a kormány felelős a hajléktalanná válás vagy a hajléktalan helyzet megszüntetésének minden eleméért. A hajléktalanság fokozatos felszámolásához széles társadalmi összefogásra és a szociális szakmából jövő kezdeményezésre is szükség van.

A lakáshoz jutás és a lakásmegtartás, valamint a hajléktalan-ellátás szabályozásának átalakítása igényelnek kormányzati lépéseket, míg az utcán élők számának csökkentése elsősorban a hajléktalanellátók szemléleti változását és szolgáltatásbeli rugalmasságát kívánja meg. Mind-egyik beavatkozási területen integrált rendszerek kialakítása szükséges, amelyekben a kormányzati, önkormányzati, szociális szolgáltatói és piaci szereplők működnek együtt.³⁴

Az alapvető jogok biztosának szerepe akként határozható meg, hogy egyfajta szakmai ösztönzőként és következetes kritikusként felmutassa a szerepvállalás mellett szóló érveket, és koordinálja a folyamatot.

---

³⁴ GYÖRI PÉTER – MARÓTHY MÁRTA: *Merre tovább? Egy nemzeti hajléktalanügyi stratégia lehetséges keretei. Szakértői javaslat a Magyar Köztársaság Kormánya részére*, In: *Pro Domo Füzetek 1.*, Hajléktalanokért Köz-alapítvány Budapest, 2008., 10. o.

12. Összegzés

Embert próbáló dolog a fedél nélkülség, ezért az a cél, hogy minél előbb túl legyen rajta az ember. Ebben kell nekik segítenünk.

Meggyőződésem, hogy a közvetlen segítségnyújtás is csak összefogással, a különböző szervezetek és emberek együttműködésével lehet eredményes.

Hangsúlyozottan fontos a hajléktalan helyzetbe került, vagy ilyen helyzettel fenyegetett emberek méltóságának tiszteletben tartása, autonóm és felelős döntési lehetőségeik méltányos elismerése, érdekeik kifejezése és védelme, illetve az ilyen helyzetek kialakulásának megelőzése.

Az állam az a társadalmi intézmény, melynek minden állampolgárral azonos viszonyban kell állnia. Az államnak igenis van alkotmányos lehetősége arra, hogy – nem annyira alkotmányjogi, hanem inkább egyfajta szemléletmódbeli paradigmaváltást végrehajtva – az állampolgár passzív segítője helyett aktív szövetségesévé váljon.

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- [1] BAKOS PÉTER: *Hajléktalan emberek társadalmi integrációját célzó gyakorlatok az Európai Unióban* 2. o, 4-5.o.
- [2] BAKOS PÉTER: - *Lakhatási megoldások a jelenleg hajléktalan emberek számára*, In: *Lakhatás és hajléktalanság 2008 Magyar országjelentés*, FEANTSA, Budapest, 2008. június 25. - 19. o.
- [3] BORZA BEÁTA – CSIKÓS TÍMEA – KISS BERNADETT – LÁPOSSY ATTILA – SERES PÉTER: *A hajléktalan lét*, In: HAJAS BARNABÁS – SZABÓ MÁTÉ (Szerk.): *Pajzsuk a törvény. Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben*, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala - 312-319.o., 337-338. o.
- [4] BREITMER PÉTER, GURÁLY ZOLTÁN, GYÖRI PÉTER: *Kérdések és válaszok a hajléktalanságról*, Menhely Alapítvány, 2002., 10-11. o., 15. o., 19. o.
- [5] DARÓK ILDIKÓ - *Szegények, munkanélküliek, hajléktalanok* (p. 33-56.) In: *A láthatatlanság vége. Társadalomismereti szöveggyűjtemény*. [Szerk.] GELSEI GERGŐ - GERGELY VERA - HORVÁTH VERA - RÁCZ MÁRTON. Bp., Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 141 p. – 53-54.o.
- [6] GYÖRI PÉTER: *Szelektív jogállamiság (A lakásjog példáján)* - 1. o.
- [7] GYÖRI PÉTER – MARÓTHY MÁRTA: *Merre tovább? Egy nemzeti hajléktalanügyi stratégia lehetséges keretei. Szakértői javaslat a Magyar Köztársaság Kormánya részére*, In: *Pro Domo Füzetek I.*, Hajléktalanokért Közalapítvány Budapest, 2008., 10. o.
- [8] GYURIS TAMÁS: *Hajléktalanság nálunk - és az Unió országaiban*, In: *Kapocs*, II. évf. 5. szám. (p.32-37.),2003. november.18. - 6. o., 8-9. o.
- [9] *Hajléktalan – Rendőr Tapasztalatcsere*, Magyar Helsinki Bizottság, A Város Mindenkié Csoport, VIII. Kerületi Rendörkapitányság, Budapest, 2012. június 23. - 4. o

Idegen nyelvű források

- [1] European Federation of National Organisations Working With the Homeless Press Release – 4 March 2013 For Immediate Release - Statement Against the Continued Persecution and Criminalisation of Homeless People in Hungary
- [2] European Federation of National Organisations Working With the Homeless Press Release – 13th March 2013 For Immediate Release FEANTSA Deeply Concerned by Constitutional Amendment Criminalising Homelessness

- [3] Mean Street - A report on the criminalisation of homelessness in Europe
- [4] newsletter - Housing Right Watch

Internetes hivatkozások

- [1] <http://meltanyosság.hu/node/3313> (2013.11.05.)
- [2] <http://www.origo.hu/jog/lakossagi/20130501-hajléktalanjog-a-kozrend-a-lakhatas-es-az-emberi-meltosag-is.html> (2013.11.02.)

Felhasznált jogforrások:

Nemzetközi jogforrások

- [1] A Régiók Bizottsága véleménye – Küzdelem a hajléktalanság ellen (2011/C 15/08)
- [2] Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 13. cikke
- [3] Római egyezmény 4. kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke

Hazai jogforrások

- [1] Magyarország Alaptörvénye - (2011. április 25.)
- [2] Magyarország alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.)
- [3] AJB 756/2010. számú jelentése
- [4] A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- [5] 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- [6] 1999. LXIII. törvény 27.§ - a közterület felügyeletéről
- [7] Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
- [8] 59/1995. (X. 20.) Fővárosi Közgyűlés rendelete
- [9] T/10749. számú törvényjavaslat a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvénynek az Alaptörvény negyedik módosításával összefüggő módosításáról

- [10] 135/2010. (VII. 8.) AB határozat
- [11] 176/2011. (XII. 29.) AB határozat
- [12] 7/2012. (III.1.) AB határozat
- [13] 16/2012. (III. 30.) AB határozat
- [14] 38 /2012. (XI. 14.) AB határozat

Egyéb hivatkozások

- [1] Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-1834/2012 számú ügyben
- [2] Magyar Közlöny